

Yeryüzü Şekilleri - II

Doc. Dr. M. Borge Ergönül

Fiyordlar buzulların oyduğu derin ve dik yamaçlı, U şeklindeki vadilerin deniz suyu basması sonucu oluşur. İskandinavya'da oldukça yaygındır. Türkiye'de deniz seviyesinde buzul aşınmasına bağlı yeryüzü şekillerine rastlanmaz. Dolayısıyla büyük bir kesim tarafından fiyord olarak adlandırılan Türkiye'nin Karadeniz kıyılarındaki Hamsilos (Sinop) bir Fiyord değil, Ria tipi kıyı yapısına örnektir.

Norveç'te bir fiyord

Hamsilos (Sinop)

Akarsu vadisini deniz basması sonucu oluşan yeryüzü şekilleri **Ria tipi kıyı** olarak adlandırılır. Ria tipi kıyılar Türkiye'de Karadeniz sahillerinde ve Güney Batı Akdeniz sahillerinde gözlenmektedir.

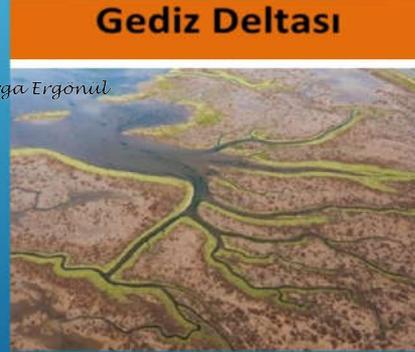
Kıyıya paralel uzanan dağların çukur kısımlarının deniz suyu basması sonucu oluşan kıyı tipi ise **Dalmaçya tipi kıyı** olarak adlandırılır. Bu tip kıyılara Türkiye'de Antalya-Kaş civarında rastlamak mümkündür.

Akarsuların denize ulaştıkları yerlerde taşıdıkları maddeleri biriktirmesiyle oluşan deniz içlerine doğru oluşan üçgen biçimli alüvyonal ovalara **Delta** adı verilmektedir. Deltanın oluşabilmesi için akıntının taşıdığı maddelerin deniz içlerine doğru birikebilmesi, dolayısıyla bu bölgelerde birikimi engelleyecek gel-git gibi şiddetli su hareketlerinin olmaması, kıyının sığ olması, kıyıda güçlü akıntı olmaması ve akarsu ağzında eğimin azalması gerekir.

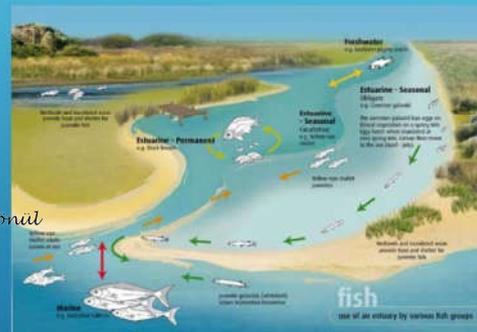
Doç. Dr. M. Borge Ergönül

Östarinler nehir ve denizlerin karıştığı acısu bölgeleridir. Genellikle nehir ağızlarında gözlenir. Haliçler, deltalar ve lagünler acısu özelliği gösteren alanlardır.

Doç. Dr. M. Borge Ergönül

Dalyanlar diadrom balıkların göçleri sırasında veya besin bulmak amacıyla denizlerden tatlısulara topluca geçiş yaptıkları yerlere kurulan 3 tarafı kapalı, tek bir girişi olan av bölgeleridir.

Doc. Dr. M. Borge Ergonul

Falez ise denize kıyı konumundaki dik yamaçların altının dalga hareketleri sonucu oyulması ve bir süre sonra üstte kalan kısmın da çökmesiyle oluşurlar.

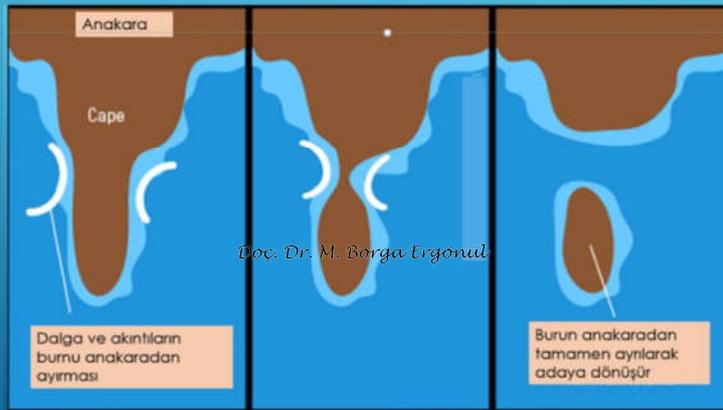
Doc. Dr. M. Borge Ergonul

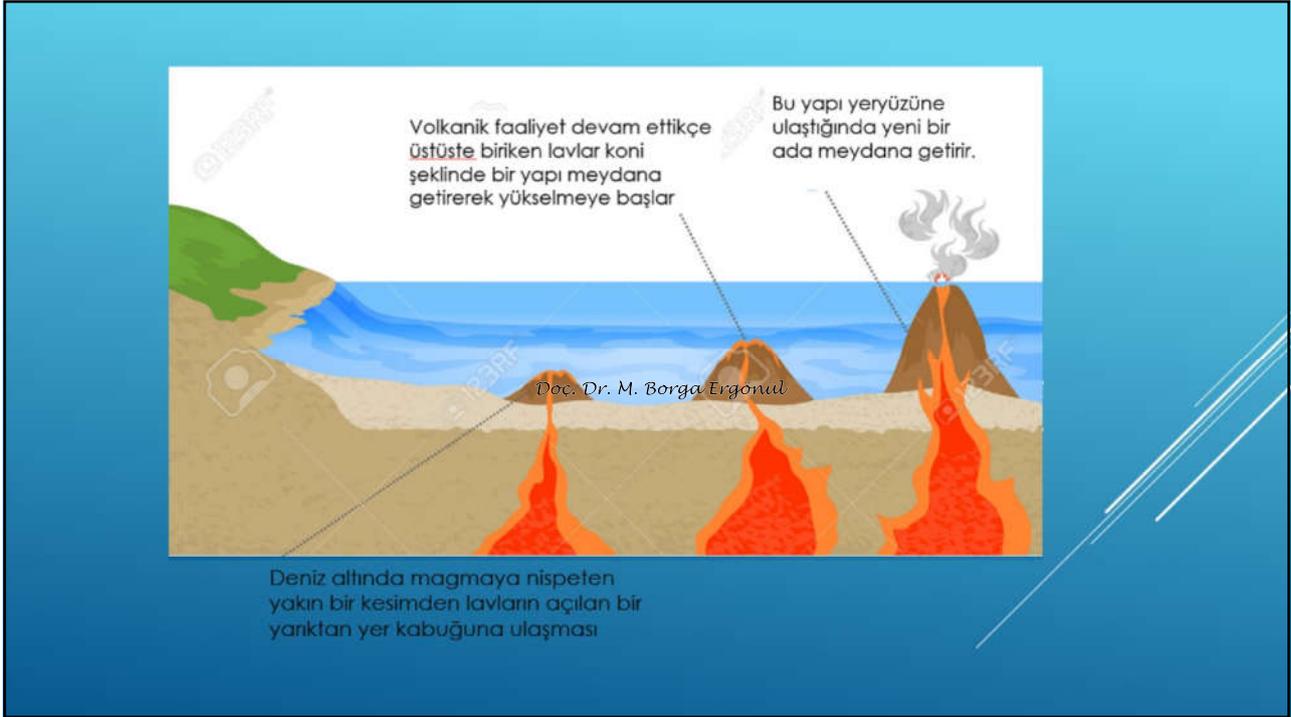
Denizlerin karaya doğru sokulduğu karanın iç kesimlerine doğru büyük ve derin girintiler oluşturduğu kesimlere **körfez** denir. Eğer bu girintiler dar boğazlı ve küçükse **koy** adını alır. Çok büyük göller üzerinde de körfez ve koylar bulunur.

Dört tarafı sularla çevrili kara parçaları ada, üç tarafı sularla çevrili olanlar (bir kıyısı anakara ile bağlantılı) ise yarım ada adını alır. Adalar oluşumlarına göre volkanik, kıtadan ayrılan, mercan adası (atol) ve alüvyon/bariyer adaları olmak üzere 4 grup altında toplanabilir.

Kitadan ayrılan ada oluşumu

Alüvyonal adalar, nehirlerin taşıdığı alüvyonların nehir deltaları üzerinde birikmesi sonucu oluşur. Akıntı ve gelgit kuvvetlerine bağlı olarak zaman zaman kaybolur ve yenileri oluşur. Bariyer adaları ise denizlerde akıntı ve dalganın sahile paralel bir şekilde yığıldığı maddeler sayesinde oluşur.

Bariyer adası

Doç. Dr. M. Borgia Ergönül